

Po pisanju o naši prvi meteorologinji Serafini Dežman iz Ljubljane sem pogledal malo globlje v našo zgodovinsko preteklost. Naletel sem na dve zelo zanimivi in sposobni ženski, ki bi ju zaradi njunih pomembnih del lahko označili za naši zgodnji oziroma prvi znanstvenici, čeprav takrat Slovenci še daleč nismo bili zbrani kot narod s svojo državo. Med prve slovenske znanstvenice bi lahko na primer prištevali Emo Krško (11. stol.) in cesarico Barbaro Celjsko (15. stol.). Prva je bila strastna graditeljica cerkva, druga priznana alkimistka.

Prvi slovenski znanstvenici: Ema in Barbara

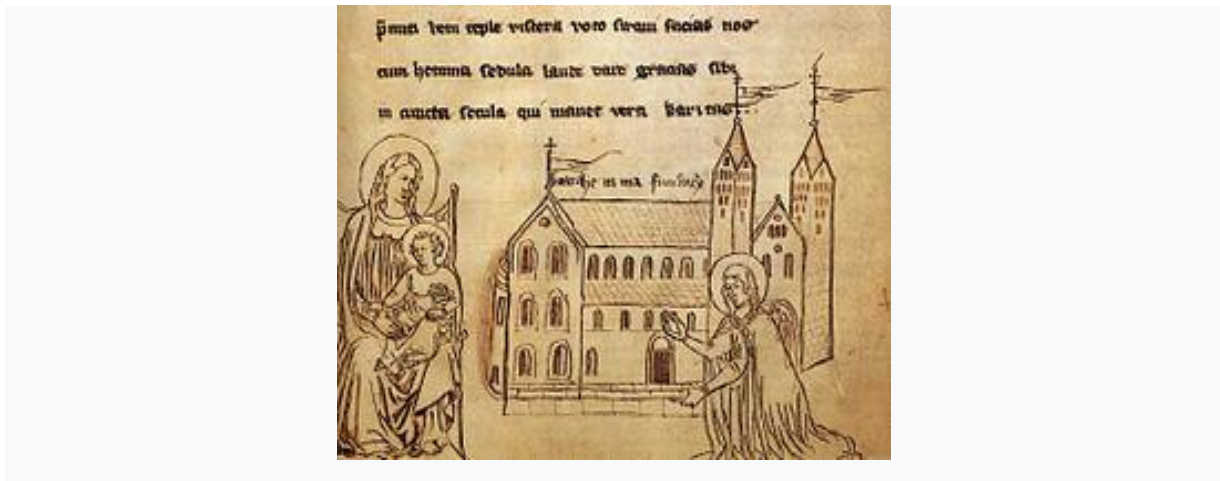
Ema (Hema) Krška, nemško Hemma von Gurk, je bila koroška kneginja in svetnica. Trdnega zgodovinskega dokaza, kdaj se je rodila in kakšnega rodu je bila, nemškega ali slovenskega, ni. Takrat v ljudeh še ni bilo kakšne zavesti o narodni pripadnosti. Izhajala naj bi iz grofovske rodbine in naj bi se po ljudskem izročilu rodila na gradu Pilštanj na Kozjanskem, kjer so imeli njeni starši dedno posest. Čeprav je bila plemiškega rodu, se je počutila domačo med preprostimi in revnimi. Mlado Emo Pilštanjsko so starši poslali na nemški dvor, da bi se naučila uglajenega vedenja in da bi se primerno izobrazila.

Ema Krška (? , okoli 980 – Krka, danes Avstrija, 1045).

Na dvoru je Ema spoznala Viljema II, mejnega grofa Savinjske marke, svojega bodočega moža. Viljem in Ema sta upravljala precejšnji del sedanjega slovenskega ozemlja. Živela sta v skladnem zakonu. Družinska sreča pa je bila kratka. Oba sinova sta kmalu umrla, izgubila je tudi moža. Po tedanji navadi je za moževo dušo poskrbela tako, da je dala sezidati več cerkva, kjer so molili za pokojnika.

Ko je Ema ostala sama, je začela velikodušno razdeljevati svoje imetje v korist ljudstva in Cerkve. Njeno največje delo je bila izgradnja samostana benediktink v Krki na Koroškem in tamkajšnje samostanske cerkev žalostne Matere božje, ki je še danes priljubljena božja pot. V tem samostanu je Ema preživela zadnja leta svojega življenja. Redovnica ni postala, pač pa je živela v redovniški skupnosti in se udeleževala molitev.

Sveta Ema, koroška kneginja, posvečuje krško Marijino cerkev, ki jo je dala zgraditi, v samostanu ob njej pa je umrla; upodobitev na rokopisu je iz 14. stoletja.

Pripisuje se ji veliko čudes. A niso posebej opisana (jih nisem našel). Devet stoletij trajajoče češčenje svete Eme med Slovenci je bila podlaga njene uradne razglasitve za svetnico leta 1938. Lahko rečemo, da je sveta Ema "prva slovenska svetnica". Slovenci so vedno radi romali na grob svete Eme v Krko. O njenem češčenju pričajo tudi številne cerkve, posvečene njej, zlasti na Koroškem in Štajerskem. Tudi krstno ime Ema na Slovenskem kar pogosto slišimo.

Ema Krška je posebno močno razvila gradbeno dejavnost na Koroškem in Štajerskem. Bila je zelo ustvarjalna in delavna. Dala je sezidati okoli 20 cerkva, in to že nekaj desetletij pred rojstvom Hermana Koroškega (Hermannus de Carinthia; ok. 1100–ok. 1160), najpomembnejšega slovenskega srednjeveškega znanstvenika in razumnika.

V tej njeni volji, vnemi in smotrni dejavnosti je zagotovo možno razpoznati močne sledi znanstveno-raziskovalnega delovanja neke trdne in

plemenite ženske, ki je na tak način do neke mere dvignila tudi raven splošnega izobraževanja ljudi, posredovanega iz prižnice po cerkvah kot tudi v samostanih.

X X X

Grofica Barbara Celjska, nemško *Barbara von Cilli*, je bila druga žena ogrskega, nemškega in češkega kralja ter cesarja Svetega rimskega cesarstva Sigismunda Luksemburškega. Rodila se je kot najmlajši otrok grofa Hermana II Celjskega.

V Celju je preživela samo najzgodnejša otroška leta. Najkasneje ob poroki leta 1405, morda pa že ob zaroki s Sigismundom leta 1401 je zapustila mesto ob Savinji in se vanj ni nikoli več vrnila. Zato o njenih najzgodnejših letih vemo le malo, ali skoraj nič. Verjetno so jo od leta 1401, ko je bila sklenjena njena zaroka, pripravljali na vlogo kraljice.

Barbara Celjska (Celje, 1382 – Mělník, Češka, 1451).

Poroka Sigismunda in Barbare je bila politična. Barbara je bila le sredstvo za utrditev zveze, kar je bila tedaj splošna praksa med plemiškimi rodbinami.

Nevesti na začetku, kljub pripravi na zakon, ni moglo biti lahko, saj so na dvoru vladale velike spletke in posebne notranje razmere, toda Barbari je pomagala njena ambicioznost. Brez dvoma je bila Barbara Celjska inteligentna, zelo zainteresirana za gospodarska in finančna vprašanja in obdarjena z naravnim talentom za politiko in diplomacijo. V visoko politiko je vstopila leta 1411, potem, ko je leta 1409 Sigismundu rodila njunega edinega otroka, hčer Elizabeto Luksemburško, ki se je poročila s kasnejšim kraljem Albrehtom II. Habsburškim

Svobodna, pogosto nezvesta in ekonomsko in politično uspešna ter ambiciozna žena je pozneje postajala moteča. Zato sta se leta 1419 s Sigismundom (neformalno) razšla, vendar še naprej politično in gospodarsko uspešno sodelovala. Barbara je bila leta 1437 celo okronana za češko kraljico.

Po moževi smrti 1441 in vse do svoje smrti je živela v češkem mestu Mělník (na Labi), kjer se je obdala s tamkajšnjim plemstvom in se še nadalje ukvarjala z alkimijo. Do konca življenja je bila politično spretna in vplivna. Umrta je za kugo.

**Cesarica Svetega rimskega cesarstva, kraljica Češke, Ogrske in Nemčije;
vladanje Barbare Celjske je trajalo od 1405 do 1437.**

Barbara je slovela po svoji izredni izobraženosti. Govorila je latinsko, nemško, madžarsko, francosko, češko, najbrž tudi poljsko in hrvaško. Zanimala se je za politiko, gospodarstvo, razumela je družbene odnose, obvladala dvorsko spletkarenje, ukvarjala pa se je celo z izstopajočo, modno, skrivnostno, zahtevno in predvsem zelo drago vedo tedanjega časa – z alkimijo. Tako ni bila samo uspešna vladarica in političarka, ampak tudi nadarjena in uspešna alkimistka. Imela je celo svoj za ta namen opremljen laboratorij, kjer je raziskovala - opravljala alkimijske poskuse. Že na dvorcu v Samoborju na Hrvaškem, posebno pa v Mělníku si je v posebnih prostorih dvorca za poskuse uredila (= omislila) alkimistični laboratorij. Pripoveduje se, da je imela veliko znanja o alkimiji in bila v svojem času izredno sposobna in tudi priznana strokovnjakinja za to vedo. Danes bi rekli: bila je bogata, vplivna in uspešna raziskovalka.

Lahko bi zaključili, da je Barbara poleg vladarskih in političnih sposobnosti v sebi nosila tudi veliko zalogo ali velik naboj raziskovalnega duha, ki ga je sproščala ob poskusih, da bi morda odkrila kakšno novo in pomembno alkimistično stvar. To vse kaže na njeno kompletno osebnost tudi kot radovedne in velike raziskovalke narave in življenja. Zaradi teh in tudi drugih njenih vrlin jo mirne duše lahko uvrstimo med prve slovenske znanstvenice, prodorne in zelo uspešne.

Kranj, 6. julij 2018

Majo Prosen